

Kotoutumisen edistämisestä annetun lain uudistaminen ja sote-palvelut

**Henna Leppämäki
Erityisasiantuntija**

21.3.2022

Sote-uudistus "pakottaa" tekemään muutoksia kotouttamislakiin

- Laki kotoutumisen edistämisestä on toiminut ns. puitelakina, joka säätää eri toimialojen yhteisestä työstä maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseksi
- Nykyisin sosiaali- ja terveydenhuollolla on merkittävä rooli kotoutumista edistävissä toimissa erityisesti työvoiman ulkopuolella olevien kotoutujien, perheiden, kv-suojelua saavien ja alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden osalta
- Sosiaali- ja terveyspalveluiden siirtyessä hyvinvointialueiden järjestettäväksi, on eri toimijoiden vastuista kotoutumisen edistämisessä säädettävä tarkemmin
- Kotoutujissa on runsaasti erityistä tukea tarvitsevia ja haavoittuvia asiakkaita, joiden palveluiden saanti tulee turvata muutosvaiheessa
- Kysymys on mittaluokaltaan merkittävä, koska esim. pakolaistilanne voi eskaloitua hyvinkin nopeasti ja ennakoimattomasti. Palvelujärjestelmän tulee pystyä vastaamaan nopeisiinkin muutoksiin.

Taustaa

- Järjestämisvastuu sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista siirtyy hyvinvointialueille 1.1.2023 lukien.
- Hyvinvointialueilla on velvollisuus tarjota sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita niitä tarvitseville ihmisille (perustuslaki; jokaisen oikeus riittäviin sosiaali- ja terveyspalveluihin, yhdenvertaisuus sekä sosiaalihuollon asiakkaan oikeudet ja muu substanssilainsäädäntö).
- Kunnat eivät voi enää 1.1.2023 järjestää sosiaali- ja terveyspalveluita.

Kotouttavat sosiaalihuollon palvelut

Pakolaisten ja pakkomuuttajien parissa tehtävä työ on sosiaalihuollon erikoisala, josta ei erikseen ole säädetty sosiaalihuoltolaissa. Sosiaalihuoltolain 11§ mukaiset tuen tarpeet kuvaavat kuitenkin hyvin tyypillisesti kotoutuja-asiakkaiden haasteita.

Sosiaalihuoltolain 11§ mukaan sosiaalipalveluja on järjestettävä:

- 1) tueksi jokapäiväisestä elämästä selviytymiseen;
- 2) asumiseen liittyvään tuen tarpeeseen;
- 3) taloudellisen tuen tarpeeseen;
- 4) sosiaalisen syrjäytymisen torjumiseksi ja osallisuuden edistämiseksi;
- 5) lähisuhde- ja perheväkivallasta sekä muusta väkivallasta ja kaltoinkohtelusta aiheutuvaan tuen tarpeeseen;
- 6) äkillisiin kriisitilanteisiin liittyvään tuen tarpeeseen;
- 7) lapsen tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin tukemiseksi;
- 8) päihteiden ongelmakäytöstä, mielenterveysongelmasta sekä muusta sairaudesta, vammasta tai ikääntymisestä aiheutuvaan tuen tarpeeseen;
- 9) muuhun fyysiseen, psyykkiseen, sosiaaliseen tai kognitiiviseen toimintakykyyn liittyvään tuen tarpeeseen;
- 10) tuen tarpeessa olevien henkilöiden omaisten ja läheisten tukemiseksi.

Kotouttavan sosiaalihuollon käytännön ulottuvuudet

- Sosiaalihuollon asiakassuunnitelma sisältää asiakkaan palvelutarpeen edellyttämässä laajuudessa asiakkaan ja ammattilaisen arvioin tuen tarpeesta, tarvittavista palveluista ja toimenpiteistä, asiakkaan vahvuuksista ja voimavaroista, tarvittavista yhteistyötahoista sekä yhdessä asettamat tavoitteet ja niiden toteutumisen seurannan ja uudelleen arvioinnin. **SHL:n mukainen asiakassuunnitelma on laaja-alaisempi kuin kotolain mukainen kotoutumissuunnitelma.**
- Kotouttavan sosiaalihuollon käytännön ulottuvuuksia ovat tiedon jakaminen ja ohjaus, psykososiaalinen tuki, sosiaalisten oikeuksien välittäminen (byrokratiatyö), kielellinen tuki, fyysinen huolenpito, kulttuuristen kohtaamisten järjestäminen sekä yhteiskunnallinen vaikuttaminen.
- Ennakoiva yhteistyö ja palveluketjujen suunnittelu on olennaista terveydenhuollon, sivistystoimen, työllisyyspalveluiden, asuntotoimen ja liikuntatoimen sekä hankkeiden ja järjestöjen kanssa.

STM:n näkemys koto-selontekoon

- Selonteko on kattava ja sen vahvuutena on kattavasti tutkimustietoa hyödyntävä perusta. Selonteossa huomioidaan yleisellä tasolla kotouttamisen kehittämisen yhteydet muihin käynnissä oleviin uudistuksiin
- Sosiaali- ja terveysministeriön erityinen huoli selonteon yhteydestä muihin uudistuksiin liittyy erityisesti selonteon puutteisiin huomioida riittävästi sosiaali- ja terveydenhuollon mittava rakenneuudistus ja yleisesti sote-palveluiden rooli kotoutumista edistävässä työssä
- Kotoutujat ovat valtavan heterogeeninen ryhmä, eikä suurimmalla osalla ole merkittäviä sote-palveluiden tarpeita, mutta erityisesti kv-suojelutauksiset kotoutujien sote-palveluiden tarve ja käyttö on merkittävästi suurempaa kuin muiden
- Kotoutujien sosiaali- ja terveydenhuoltoon liittyvät tarpeet eivät poistu, vaikka päävastuu kotoutumisesta siirtyisi kunnalle.
- Erityinen huomio tulee kiinnittää kunnissa tapahtuvien koto-palveluiden ja hyvinvointialueiden sote-palveluiden rajapintoihin, jotta vastuukysymykset eivät valu asiakastyön tasolle.

Lainsäädännölliset haasteet

- Kotoutumislaisissa ei ole ollut tarpeen määritellä sen tarkemmin kunnan peruspalveluja ja tehtäviä, vaan mm. sosiaalihuollon lainsäädännön kautta on hoitunut sosiaalihuollon asiakkaiden asemaan liittyvät viranomaistehtävät, virkavastuuta edellyttävät tehtävät, kirjaamiset ynnä muut.
- Toimeentulotukeen liittyy myös velvollisuus omasta toimeentulosta huolehtimiseen ja velvollisuus ilmoittautua työttömäksi työnhakijaksi (paitsi tietyt työvoiman ulkopuoliset ryhmät toimeentulotukilain 2 a §). Tähän kiinnittyy kotoutumissuunnitelman velvoittavuus toimeentulotukea saavien asiakkaiden kohdalla. Suunnitelman laatimisesta vastaavan tahon tulee olla lainsäädännössä määritelty selkeästi. Kyseessä on julkisen vallan käyttöä koskeva viranomaistehtävä, jolloin lainsäädännöstä on ilmettävä selkeästi ko. viranomaisen tehtävä ja mihin asiakasta suunnitelmassa velvoitetaan sekä miten varmistutaan että tehtävä tulee hoidettua asianmukaisesti (koulutus? päätöksenteko, asiakasprosessit, tietojenvaihto tai viittaus em. asioita koskevaan soveltuvaan lainsäädäntöön).

Keskeisimmät rajapintakysymykset

- Alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden lasten ja nuorten asumisen ja huolenpidon järjestäminen -> perheryhmäkotien siirtymisestä hyvinvointialueiden (sosiaalihuollon) vastuulle on yhteisymmärrys, mutta valmistelun aikataulu on haasteellinen ja isoja kysymyksiä vielä ratkaistavana (alustava siirto jo MiniHE:ssä)
- pakolaisten vastaanotto ja kuntapaikoista päättäminen, vielä tarkennettavaa sosiaalihuollon tehtävistä ja hyvinvointialueen roolista
- työvoiman ulkopuolella olevien henkilöiden palvelutarpeiden kokonaisarviointi ja siihen liittyvä tiedonvaihto ja -hallinta -> mistä asiakastiedosta puhutaan ja kenellä sitä on oikeus käsitellä?
- Em. asioiden epäselvyys tuottaa epätietoisuutta siitä, miten henkilöstö jakautuu hyvinvointialueen ja kunnan välillä.

Mahdolliset lainsäädäntötarpeet STM:n hallinnonalalla

- Alaikäisenä ilman huoltajaa saapuneiden lasten ja nuorten asuminen, hoiva, huolenpito ja kasvatus sosiaalihuoltolakiin, valmistelu vielä kesken
- Kotoutumiseen liittyvä sosiaalihuollollinen tuki erillisenä mainintana sosiaalihuoltolakiin?
- Vaikutukset toimeentulotukilakiin?

stm.fi ›
@STM_Uutiset ›

KIITOS!

Henna Leppämäki

henna.leppamaki@gov.fi

p. 0295 163 132

